«Тасдиқ мекунам»
Ректори Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ» д.и.х., профессор
________________ Раҳмон Д.С.
«24» декабри соли 2022

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар - Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ» ба диссертатсияи Шамсудинова Маҳтовбӣ Абдуалимовна дар мавзуи «Ҷанбаҳои назариявии ономастикаи осори бадеӣ (дар мисоли осори Аҳмади Дониш)», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ, аз рӯйи ихтисоси 10.02.19 – Назарияи забон пешниҳод шудааст.

Ба риштаи таҳқиқ кашидани исмҳои хос, ки онро яке аз қисматҳои забоншиносӣ – ономастика меомӯзад, вақтҳои охир таваҷҷуҳи муҳаққиқони соҳа, махсусан, забоншиносонро ба худ ҷалб намудааст. Омӯзиш ва таҳқиқи маводи таҳқиқшавандаи исмҳои хос барои равшан сохтани масъалаҳои норӯшани бахши забоншиносӣ, ҷиҳати ғанӣ гардонидани таркиби луғавии забони тоҷикӣ, ташаккул ва рушди номшиносӣ кумак карда метавонад. Дар номшиносӣ баробари таҳқиқоти солҳои охир боз паҳлуҳои таҳқиқношудаи осори бадеӣ ва ашъори шоирону нависандагони адабиёти классик ва муосир, бахусус, осори Аҳмади Дониш то имрӯз ба таври пурра ва комил мавриди таҳқиқи амиқ қарор нагирифтааст.

Мавриди зикр аст, ки осори насру назми адабиёти тоҷик дорои захираи ғании исмҳои хос мебошад ва муҳаққиқонро зарур аст, ки таҳқиқоти амиқи илмии номшиносиро беҳтару хубтар ба роҳ монанд.

Аҳмади Дониш зимни таълифи осори худ бо истифода аз маводи пурқимати ономастикӣ ҷиҳати офаридани қаҳрамонҳои асарҳои худ аз хазинаи ғании номҳо истифода бурда, онҳоро бо маҳорати баланди нақшофарӣ ва мувофиқатоварӣ номгузорӣ намудааст. Осори Аҳмади Дониш яке аз манбаҳои беназири таърихии номвожаҳо буда, зимни офаридани онҳо аз нуқтаи назари тасвир, пайдарҳамии воқеаҳо, фарогирии мавзуъ ва ҷиҳатҳои луғавӣ - маъноӣ хеле пурқимат аст.

Ба ҳайси мавзуи таҳқиқ қарор гирифтани ҷанбаҳои назариявии ономастикаи бадеӣ (дар мисоли осори Аҳмади Дониш) дар забоншиносии тоҷик пажӯҳиши нав буда, дар он таҳқиқи пурра ва комили ономастикаи осори таҳқиқшаванда мавриди омӯзиши амиқ

қарор гирифтааст. Пажӯҳиши ҳамаҷонибаи ҷанбаҳои назариявии ономастикаи бадеӣ дар асоси осори Аҳмади Дониш яке аз масъалаҳои муҳими омӯзиши эроншиносӣ, хусусан, забоншиносии тоҷик эътироф мешавад.

Мавриди зикр аст, ки омӯзиши паҳлуҳои гуногуни ономастикаи осори Аҳмади Дониш дар ҳаҷми як диссертатсияи илмӣ барои ташаккул ва рушди номшиносии тоҷик аз аҳамияти хос бархӯрдор аст. Маврид ба тазаккур аст, ки маводи таҳқиқшаванда қисматҳои гуногуни номшиносиро фаро гирифта, омӯзиши онҳо ҷиҳати ғанӣ гардонидани таркиби луғавии забони тоҷикӣ хеле муҳим мебошад.

Аз ин рӯ, метавон гуфт, ки диссертатсияи Шамсудинова М.А. ба яке аз мавзуъҳои мубрами забоншиносии муосир бахшида шудааст.

Диссертатсияи Шамсудинова М.А. дар мавзуи **«Ҷанбаҳои назариявии ономастикаи осори бадеӣ (дар мисоли осори Аҳмади Дониш)»** номгузорӣ гардида, он аз мундариҷа, номгӯйи ихтисораҳо ва аломатҳои шартӣ, муқаддима, се боб, хулоса, натиҷаҳои асосии рисола, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо, рӯйхати адабиёт ва нашри таълифоти илмӣ дар мавзуи диссертатсия иборат мебошад. Пайдарпаии бобҳо мантиқан ба вазифаҳои дар назди рисола гузошташуда мувофиқ мебошанд.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрамии мавзуи таҳқиқ, дараҷаи омӯзиши мавзуъ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо), мавзуъҳои илмӣ, тавсифи умумии таҳқиқ, мақсадҳои таҳқиқ, вазифаҳои таҳқиқ, объекти таҳқиқ, мавзуи таҳқиқ, асосҳои методологии таҳқиқ, аҳамияти назариявии таҳқиқ, аҳамияти амалии таҳқиқ, навгонии илмии таҳқиқ, соҳаи таҳқиқ, нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ, тасвиби амалии натиҷаҳои диссертатсия, нашри таълифоти илмӣ дар мавзуи диссертатсия, сохтор ва ҳаҷми рисола нишон дода шудаанд.

Аҳамияти назариявии таҳқиқ дар он аст, ки бори нахуст дар бобии номшиносии асарҳои насри фалсафӣ ва таърихии маорифпарвари тоҷик Аҳмади Дониш таҳқиқ ба анҷом расидааст. Маводи ономастикии осори Аҳмади Дониш дар мавриди ҷаҳонбинӣ ва дараҷаи фаъолияти нависанда дар замони худ, аз ҷумла оид ба мавзеъҳои сафарнамудаи Аҳмади Дониш, ҳамсуҳбатон ва ашхоси воқеию тахайюлие, ки дар осори ӯ тасвир шудаанд, маълумот медиҳад.

Аҳамияти амалии таҳқиқ, пеш аз ҳама, ин аст, ки он маводи топонимӣ ва антропонимии асарҳои адиб, ки дар натиҷаи таҳқиқу таҳлили илмӣ муайян шудаанд, барои истифодаи афроди

ҷуғрофияшиносон, муҳаққиқони забоншиносии таърихӣ ва таърихшиносон кумак хоҳад расонд. Инчунин, истифодаи антропониму топонимҳои фаровони осори Аҳмади Дониш дар шарҳу маънидод, таҳлилу таҳқиқи масоили гуногуни решашиносӣ, калимасозӣ, овозшиносӣ, грамматика ва дигар қисматҳои забоншиносӣ метавонад мадади амалӣ расонад.

Асосҳои назариявии таҳқиқро асару мақолаҳои ба номшиносӣ, аз ҷумла, ба антропонимҳо ва топонимҳо бахшидаи В.В. Бартолд, А.С.Андреев, Э.М.Мурзаев, В.В.Виноградов, О.С.Ахманова, Г.О.Винокур, Н.М.Шанский, Е.М.Галкина-Федорук, Д.Н.Шмелев, О.Б.Сиротина, С.Айнӣ, А.Л.Хромов, А.З.Розенфелд, Р.Х.Додихудоев, Д.Саймуддинов, С. Назарзода, Ш. Исмоилов, Н. Офаридаев, Ҷ. Алимӣ, О.Маҳмадҷонов, Д.Ҳомидов, Т.Нафасов, Р.Шоев, Гадоев Н. ва дигарон ташкил мекунанд, ки масъалаи мавриди назарро аз ҷанбаҳои гуногун дар осори худ мавриди баррасӣ қарор додаанд.

Сарчашмаи маълумот дар асоси осори Аҳмади Дониш - «Наводир-ул-вақоеъ», «Манозир-ул-кавокиб», «Рисола ё мухтасаре аз таърихи салтанати хонадони манғития», «Меъёр-ут-тадайюн», «Ар-рисола фи аъмолу-л-кура», мавриди истифода қарор гирифтааст. Барои таҳқиқи ҳамаҷонибаи номшиносӣ дар осори Аҳмади Дониш усули муқоисавии синхронию-диахронӣ, ки асоси онро таҳлили вожагонӣ ва сохторӣ ташкил медиҳад, истифода бурда шуд. Ин усул тайи солҳои охир дар таҳқиқоти номшиносӣ ба таври фаровон истифода мегардад. Дар ҳалли вазифаҳои асосӣ ва умуман, мавзуъ, ҳамчунин, усулҳои гуногуни забоншиносӣ: сохторӣ, муқоисавӣ-таърихӣ, оморӣ истифода шудаанд.

Дар диссертатсия бори нахуст номшиносии насри осори Аҳмади Дониш мавриди таҳқиқ қарор гирифта, асосан, дар он антропонимҳо ва топонимҳои осори фалсафӣ ва бадеии Аҳмади Дониш аз нигоҳи маъно, вижагиҳои луғавӣ ва сохторӣ таҳқиқу баррасӣ гардидаанд.

Диссертатсия ба шиносномаи ихтисос ва муҳтавои он ба тартиби муқарраршудаи таълифи диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ, аз рӯйи ихтисоси 10.02.19 – Назарияи забон мутобиқат менамояд.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ аз он иборат аст, ки муаллифи диссертатсия дар ҷараёни пажӯҳиш, аз тарҳрезии мавзуи рисола, ҷамъоварии мавод, гурӯҳбандии онҳо, ба бобу зербобҳо ҷудо карда навиштани диссертатсия ба таври мустақим саҳм дорад. Навиштани мақолаҳо оид ба мавзуъ ва суханрониҳо дар ҳамоишу конференсияҳо оид ба мавзуи диссертатсия фаъолияти амалии рисоланавис доир ба кори диссертатсионӣ мебошад.

Натиҷаҳои асосии диссертатсия дар ҳаҷми 12 мақолаю маърузаи илмӣ вобаста ба мавзуи рисолаи илмӣ дар маводи конференсияҳо ва маҷаллаҳои илмии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ, аз ҷумла, 9 мақола дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Муассисаи давлатии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (КОА) ба нашр расидааст.

Диссертатсияи мазкур дар се боб таълиф ёфта, дар боби аввали диссертатсия, ки **«Таҳлили назариявии номшиносии осори бадеӣ»** ном дорад, асосан, сухан аз бобати мулоҳизаҳо доир ба масъалаҳои назариявӣ ва амалии номшиносӣ дар осори бадеӣ, баррасии масъалаҳои назариявӣ ва вижагиҳои номвожаҳои осори бадеӣ, гидронимия, оронимия, антротопонимия ва астротопонимия меравад.

Дар боби дуюми диссертатсия- «**Қабатҳои забонии номвожаҳои осори Аҳмади Дониш»** ҷиҳатҳои луғавӣ-маъноии номвожаҳои эрониасос дар осори Аҳмади Дониш, масъалаҳои назариявии вожаҳои иқтибосӣ, номвожаҳои иқтибосии арабӣ, номвожаҳои туркӣ-муғулӣ, номвожаҳои русӣ-аврупоӣ мавриди таҳқиқ ва баррасӣ қарор гирифтааст.

Боби сеюм **«Таҳлили сохтории ономастикаи осори Аҳмади Дониш»** ном дошта, ба масъалаҳои назариявии таснифоти сохтории номвожаҳо, номвожаҳои сода, сохта, мураккаб, номвожаҳо-ибораҳои осори Аҳмади Дониш бахшида шудааст.

Муаллиф ҳар кадом боби диссертатсияро бо хулосаҳои дақиқу мушаххас ҷамъбаст намуда, дар хулосаи умумии диссертатсия ҳамаи хулосаҳои бобҳоро ҷамъбаст намудааст.

Дар хулоса натиҷаи таҳқиқу баррасӣ ба таври фишурда аз рӯйи натиҷагирии пажӯҳиш оварда мешавад. Феҳристи адабиёт фарогири номгӯйи адабиёти зарурии илмӣ ва сарчашмаҳои илмӣ буда, онҳо аз осори муҳаққиқони ватанию хориҷӣ иборат мебошанд, ки теъдодашон ба 200 адад мерасад.

Бо вуҷуди тозакорӣ ва нуктасанҷии ба худ хос дар диссертатсияи Шамсудинова М.А. баъзе камбудиҳо дида мешаванд, аз ҷумла:

1. Дар саҳифаҳои 3, 7, 16, 26, 45, 76, 89, 98, 127, 147 ғалатҳои имлоӣ ва грамматикӣ ба чашм мерасанд.
2. Агар муаллифи рисола баъзе бандҳоеро, ки хусусияти умумӣ доранд, муттаҳид намуда, доир ба қабатҳои забонии номҳо ва хусусиятҳои сохторӣ-калимасозии маводи таҳқиқшаванда фаслҳои алоҳида ҷудо мекард, хубтару беҳтар мебуд.

Камбудӣ ва эродҳои мазкур асосан характери тавсиявӣ ва техникӣ дошта, ба мундариҷаи диссертатсия халал намерасонанд ва арзиши илмии корро коста намекунанд.

Автореферати диссертатсия ба муҳтавои он мутобиқ буда, мазмун ва мундариҷаи корро ба таври мушаххас ифода мекунад. Муқаддима, муҳтавои асосии рисола ва хулосаю пешниҳодҳоро пурра фаро гирифтааст.

Диссертатсияи **Шамсудинова Маҳтобӣ Абдуалимовна** дар мавзуи **«Ҷанбаҳои назариявии ономастикаи осори бадеӣ (дар мисоли осори Аҳмади Дониш)»** барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологи аз рӯйи ихтисоси 10.02.19 – Назарияи забон пешниҳод шудааст, ба талаботи бандҳои 31–35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ, аз рӯйи ихтисоси 10.02.19 – Назарияи забон мебошад.

Тақризи мазкур дар ҷаласаи васеи кафедраи забоншиносӣ ва таърихи забони Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ», суратҷаласаи №5 аз 28.12.2022 тасдиқ гардидааст.

Дар ҷаласа иштирок доштанд: 15 нафар.

Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» - 15 нафар, «зид» - нест, «бетараф» - нест

Раиси ҷаласа,
д.и.ф., профессор, мудири кафедраи забоншиносӣ ва таърихи забони Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ — Ҷумъахон Алимӣ

Тақризгар:
доктори фалсафа PhD. аз рӯйи ихтисоси 6D020500-Филология — Шаҳбози Рустамшо

Котиби ҷаласа,
сармуаллими кафедраи забоншиносӣ ва таърихи забон — Сайдалиева Сарварбӣ

Имзоҳои Ҷумъахон Алимӣ, Шаҳбози Рустамшо ва Сайдалиева Сарварбиро тасдиқ мекунам.

Сардори РК КМ-и Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ — Амиров Файзуллоҳуҷа

Суроғаи муассиса: 735360, ш. Кӯлоб, кӯчаи С.Сафаров 16
E-mail: info@kgu.tj
Тел: +992 (3322) 2-35-06;
Сомонаи расмӣ: www. kgu.tj

« 28 » « 12 » 2022